

2. Кокоєва Р. Т. Психологическая культура преподавателя высшей школы / Р. Т. Кокоєва // «Успехи современного естествознания». - 2009. - №5. - С. 78-79.
3. Кудіна В.В. Психологія вищої школи. Курс лекцій / Кудіна В.В., Юрченко В.І. - Київ: НПУ ім.М.П.Драгоманова. - 2004. – 176 с.
4. Мороз О. Психолого-педагогічна модель викладача вищої школи / Мороз О., Юрченко В. // Наукове проектування інноваційних та альтернативних систем вищої освіти. – Тернопіль. - 2000. – С.187-189.
5. Чепелева Н. В. Психологічна культура майбутнього вчителя / Наталія Василівна Чепелева. - Київ: Т-во «Знання». – 1989. - 32 с.

УДК 159.922.7

Устименко С. Ф.

Деякі особливості мисленнєвої діяльності майбутніх педагогів

Анотація. У даній статті автор розглядає проблему типології мислення, характеризує різні теоретичні підходи до виділення видів і типів мислення. В статті представлені результати дослідження мисленнєвої діяльності, а також типів мислення студентів різних факультетів педагогічного інституту. Виявлені в результаті порівняльної характеристики особливості мислення студентів різних факультетів пояснюються специфікою їх діяльності.

Ключові слова: мислення, типи, види, стилі мислення, предметно-дійове, абстрактно-символічне, словесно-логічне, наочно-образне і креативне типи мислення.

Аннотация. В данной статье автор рассматривает проблему типологии мышления, характеризует различные теоретические подходы к выделению видов и типов мышления. В статье представлены результаты исследования мыслительной деятельности, а также типов мышления студентов различных факультетов педагогического института. Выявленные в результате сравнительной характеристики особенности мышления студентов разных факультетов объясняются спецификой их деятельности.

Ключевые слова: мышление, типы, виды, стили мышления, предметно-действенное, абстрактно-символическое, словесно-логическое, наглядно-образное и креативное типы мышления

Summary. In this article an author examines the problem of tipologii of thought, characterizes the different theoretical going near the selection of kinds and types of thought. The results of research of cogitative activity are presented in the article, and also types of thought of students of different faculties of pedagogical college. The thoughts of students of different faculties exposed as a result of comparative description of feature are explained the specific of their activity.

Keywords: thought, types, kinds, styles of thought.

Вступ. Мислення як психологічний феномен було об'єктом вивчення починаючи з XVII століття, але особливо інтенсивно воно досліджувалось протягом XX століття, коли були створені численні теорії мислення. Найбільш відомими серед них були гештальтпсихологічна теорія (М.Вертгеймер, В.Келер, К.Коффа, К.Дункер, К.Левін), генетична (Ж.Піаже), культурно-історична (Л.Виготський, М.Коул, Ф.Клікс та ін.), когнітивна (Б.Величковський, Р.Солсо), інформаційна (П.Ліндсей, П.Норман, Л.Веккер та ін.), діяльнісна (О.Леонтьєв, В.Давидов, О.Тихоміров, О.Запорожець, Д.Ельконін та ін.), кожна з яких пояснювала мислення виходячи зі своїх методологічних позицій. Значний внесок у дослідження мислення внесли відомі зарубіжні психологи В.Вундт, У.Джеймс, Е.Торндайк, Д.Дьюї, Д.Уотсон, М.Вертгеймер, Д.П.Гілфорд, Л.Терстоун, Р.Кеттел, Ч.Спірмен, Р.Стенберг, Ж.Піаже та ін. Проблеми мислення відображені в працях відомих російських психологів С.Рубінштейна, О.Леонтьєва, Л.Виготського, Б.Величковського, О.Тихомірова, О.Матюшкіна, В.Давидова, М.Холодної, А.Брушлінського та багатьох інших. Серед українських психологів, які присвятили свої праці цій проблемі, можна назвати Г.Костюка, О.Запорожця, Г.Балла, Т.Косми та ін.

З позиції гештальтпсихології мислення пояснювалось як вбачання відношень між думками (О.Кюльпе, 1914), як раптове осяяння, розуміння суттєвих відношень в проблемній ситуації, які визначаються цілісністю цієї ситуації. Це стає можливим завдяки здатності суб'єкта до перекомбінування ситуативних чинників, які при цьому зберігають вихідну цілісність (М.Вертгеймер, 1987; В.Келер, 1930;). Когнітивістські теорії пов'язують мислення з формуванням і розумінням понять, сутність його визначають як процес перетворення інформації шляхом абстрагування у знаково-символічну форму, що дає можливість розв'язувати задачі у внутрішньому плані (Р.Солсо, 2002). В діяльнісній теорії мислення розуміється як здатність узагальненого і опосередкованого відображення дійсності під час теоретичної або практичної діяльності (С. Рубінштейн, 1946; О.Леонтьєв, 1964; В.Давидов, 1972; Л.Занков, 1990). При цьому згідно О.Леонтьєва, внутрішня мисленнева діяльність аналогічна за своєю структурою зовнішній предметній діяльності.

Актуальними проблемами психології мислення протягом всього періоду його вивчення були проблеми генезису мислення, його сутності; природа, детермінація і мотивація мислення, вивчення процесуальних характеристик мислення, умов його розвитку. Значна кількість досліджень присвячена створенню теоретичних моделей мислення, творчого мислення (Д.Гілфорд, Л.Терстоун, Г.Айзенк, Д.Богоявленська, О. Матюшкін, В. Пушкін, В. Моляко та ін.). Менше уваги приділено вивченню вікових закономірностей розвитку мислення, його індивідуальним особливостям, хоча публікації на цю тему є.

Аналіз літератури з теми. Однією із проблем, пов'язаних з мисленням є його типологізація. Огляд літературних джерел з цієї проблеми свідчить про те, що в психології посьогодні не існує єдиної типології мислення, більше того, науковці часто виділяють то види, то типи, то стилі мислення, використовуючи ці поняття іноді синонімічно. Поділ мислення на види або типи часто здійснюється

за дихотомічним принципом. Так, вже на початку ХХ століття психолог О.Зельц (1924) виділяє продуктивні і репродуктивні мислительні акти [11]. Е.Блейхер (1912) на основі своїх досліджень описує аутистичний тип мислення, який протистоїть реалістичному мисленню, які відрізняються одне від одного своєю спрямованістю. Реалістичне мислення спрямоване на пізнання об'єктивної дійсності, а аутистичне направлене на суб'єкта і зумовлюється афективними процесами. Психолог Г.Майєр (1914) встановлює два типи мислення: розсудливе і емоційне. Відповідно перше пов'язане з пізнанням світу, а друге з почуттями і волею [11, с.124]. К. Гольдштейн (1941) виокремлює абстрактне і конкретне мислення, які відрізняються ступенем узагальнення. Г.Ліндсей і К.Халл (1957) називають творче і конкретне мислення, перше з яких характеризується відкриттям принципово нового або вдосконаленням уже відомих рішень задач, а друге спрямоване на перевірку цих рішень і пошук їх недоліків [11, с.149]. К.Юнг (1924) поділяє мислення на екстравертоване і інтровертоване, вказуючи, що екстравертований тип орієнтований на об'єкти і об'єктивні дані, а інтровертований тип орієнтований на суб'єктивні фактори. [11, с.391-392]. Психолог Дж. Брунер розрізняє дійове і наочно-образне мислення (1962). По відношенню до ступеня новизни отриманого продукту і знанням суб'єкта З.І.Калмикова (1981) розрізняє продуктивне і репродуктивне мислення. В той же час вона виділяє словесно-логічні і інтуїтивно-практичні компоненти продуктивного мислення. Продуктивному мисленню присвячені дослідження М.Вертгеймера (1987). Д. Гілфорд (1967, 1971) виділяє конвергентне і дивергентне типи мислення, які пов'язані з різними способами пошуку варіантів розв'язання задач. Таким чином, в психології представлені численні спроби класифікувати мислення. Як вказував О. Тихоміров “Очевидно головне, в психології терміном мислення позначаються якісно різні процеси” [9, с.10].

Так, психолог Г. В. Резапкіна (2006) визначає тип мислення як спосіб переробки інформації і рівень креативності, певний стиль діяльності людини і підкреслює, що тип мислення є важливою індивідуальною характеристикою [6]. Із цього означення незрозуміло про що все ж таки йде мова – про тип чи про стиль, оскільки тип визначається через поняття стилю. Дослідник А. Лобанова (2015) під стилем мислення розуміє систему стратегій, навичок здійснюваних операцій, до яких схильна особистість в силу своїх індивідуальних особливостей [46]. Більшість психологів стиль мислення визначають як спосіб сприйняття, аналізу отриманої інформації і ототожнюють стиль з засобами мисленнєвої діяльності. М.Холодна визначає стиль як своєрідність ментальних репрезентацій оточуючого, що виявляється в тому як організується ментальний образ ситуації у різних людей [10, с.61-69]. Зрозуміло, що поділ мислення на види, типи дещо умовний, оскільки в процесі розв'язання теоретичних чи практичних задач мислення може здійснюватися на різних рівнях. С. Рубінштейн прямо вказує на те, що різні види мислення є різними рівнями або ступенями пізнання. “ Образне і теоретичне мислення є разом з тим певним чином різними сторонами єдиного процесу і рівно адекватними способами пізнання різних сторін об'єктивної дійсності” [7, с.389]. Він наголошував на тому, що наочно-образне і абстрактно-теоретичне мислення є

не тільки двома аспектами єдиного мислення, але і виступають разом навіть на самому вищому рівні мислення [7, с.390]. В цілому в психології існує численна кількість класифікацій видів мислення. Традиційно мислення поділяють на наочно-дійовий, наочно-образний і словесно-логічний види, тільки критерії цього поділу використовуються різними науковцями різні: їх поділяють на ці види то за формою, то за змістом, то за генезою. Так, дослідник Б.Беспалов (2002), характеризуючи типи мислення, виділяє на підставі таких критеріїв як спосіб утворення понять, предметів і задач, на розв'язок яких спрямоване мислення, наступні типи : практичне, емпіричне і теоретичне [1]. Він акцентує увагу на тому, що емпіричне і практичне мислення це не те саме. Згідно з першою ознакою практичне мислення характеризується опорою на уявлення про властивості предметів, за другою ознакою мислення характеризується спрямуванням на практичні проблеми, а за третьою ознакою залежить від задач, які розв'язуються. Емпіричне і теоретичне мислення з його точки зору розрізняються способами утворення понять. В характеристиці цих видів він спирається на теорію змістовного узагальнення В.Давидова, згідно якої в практиці навчання реалізуються два способи формування понять – емпіричний і теоретичний. Емпіричні поняття відрізняються від теоретичних тим, що перші спираються на наочні уявлення про властивості предметів і виділяють в них їх загальні риси, а другі ґрунтуються на мисленнєвому перетворенні і виділенні загальних суттєвих ознак предметів і внутрішніх зв'язках між ними, що здійснюється в ході змістовного абстрагування. За словами В.Давидова “ Абстракція і узагальнення змістовного типу отримують своє відображення у формі теоретичних понять, які слугують способом виведення особливих і одиничних явищ із їх всезагальної основи”[3, с.67]. Говорячи про практичне і теоретичне мислення, С. Рубінштейн вказував на те, що під практичним мисленням слід розуміти те мислення, яке здійснюється в ході практичної діяльності і спрямоване на розв'язання практичних задач, на відміну від теоретичного, спрямованого на розв'язання теоретичних задач [7, с.393]. Сучасний дослідник І.Сабурова (2015), виокремлює такі види мислення:

- за природою задач, що розв'язуються - теоретичне і практичне;
- за продуктивністю - творче і репродуктивне;
- за сутність розв'язуваних питань - дійове, образне, логічне;
- за усвідомленістю і детальністю питань –дискурсивне і інтуїтивне [7а].

Дана класифікація видів мислення певним чином повторює вже відомі в психології, тільки критерії поділу мають інші назви. Так, дискурсивне і інтуїтивне мислення традиційно виділяють за ступенем розгорнутості мисленнєвих дій, а даний автор в якості критерію поділу називає ступінь усвідомленості дій, що теж доцільно. Часто замість виділення чітких критеріїв виділення типів мислення здійснюється їх простий перелік. Так, наприклад, І.Ісаєва (2015) наводить в своїй статті таку класифікацію типів мислення: економічне, філософське, раціональне, ірраціональне, синтезуюче, ідеалістичне [4а].

Навряд чи цей перелік можна вважати класифікацією, оскільки не визначено єдиного критерію поділу. Інший дослідник А.Лобанова (2015) за

способом пізнання світу називає прагматичний, синтетичний, аналітичний, ідеалістичний, реалістичний стилі мислення [46]. Як видно, в обох типологіях наведені однакові особливості мислення, але перший автор називає їх типом мислення, а другий – стилем мислення. Доволі часто в одній класифікації використовується декілька критеріїв і відбувається змішення різних типів мислення. Так, в залежності від стандартності-нестандартності завдань і операційних процедур виділяють алгоритмічне, дискурсивне, евристичне і творче мислення. Алгоритмічне мислення здійснюється згідно з загальноприйнятою послідовністю дій, необхідних для розв'язання задач. Дискурсивне мислення засноване на взаємопов'язаних міркуваннях і умовисновках. Евристичне мислення розглядається як таке, що спрямоване на розв'язання нестандартних задач, а творче – на створення оригінального продукту. В даній класифікації також не дотримано єдиного критерію, а класифікація створена за принципом – столи бувають різні: жовті, круглі, дерев'яні [1a].

В сучасних публікаціях часто використовується поділ мислення за видами діяльності, тому зустрічаються такі види мислення як економічне, історичне, педагогічне, тощо. Відповідно до реалій сьогодення, що полягають у кардинальних змінах суспільних процесів, виділяють інноваційне мислення, характеристикою якого є його спрямованість на вдосконалення чогось існуючого або внесення змін, нововведень у різні сфери людської діяльності. Крім перелічених видів і типів мислення в літературних джерелах зустрічаються також такі типи мислення як альтернативне, концептуальне, критичне, панорамне, символічне, стратегічне, комбінаторне, емоційне і цей перелік можна було б продовжувати далі. Ці види мислення пов'язані або з характером задач, які вони розв'язують, або зі ступенем узагальнення, або індивідуальними особливостями.

Більш впорядкованою, на нашу думку, може вважатися класифікація, в якій види мислення розподілені за наступними критеріями:

- за генезою - наочно-дійове, наочно-образне, абстрактно-логічне;
- за характером задач - теоретичне і практичне;
- за ступенем розгорнутості - інтуїтивне і дискурсивне;
- за ступенем новизни і оригінальності - продуктивне і творче;
- за типом пізнання – емпіричне і вербальне;
- за засобами мислення – наочне і творче;
- за функцією - критичне;
- за ступенем рефлексивності - інтуїтивне і рефлексивне.

Очевидно, що і ця класифікація не може вважатися бездоганною, оскільки одне і те ж мислення входить в різні види. Крім того, ця класифікація містить не всі виділені психологами види мислення. Крім названих в психології існує ще значна кількість типологій мислення, які містять в собі більшість із перелічених вище типів та видів мислення.

Таким чином, огляд публікацій з проблеми типології мислення призводить до висновку, що в психології відсутня єдина класифікація мислення, а різні класифікації будуються за різними критеріями і не відображають всього розмаїття видів мислення. Щодо поділу мислення на види і типи, то простежується така

думка, що поділ на види і типи зумовлюється характеристиками самого мислення як психічного процесу, а поділ на стилі відображає характеристики самого суб'єкта мислення і обумовлюється як видами діяльності людини, так і її індивідуальними особливостями.

В своєму дослідженні ми спиралися на типологію мислення Г.В.Резапкіної, яка виділяє наступні типи мислення:

- предметно-дійове;
- абстрактно-символічне;
- словесно-логічне;
- наочно-образне;
- креативне (творче) [6].

Предметно-дійове мислення співвідноситься з практичним, яке спрямоване на розв'язання задач в умовах практичної діяльності, зокрема організаційної, виробничої, спортивної, педагогічної тощо. Задачі розв'язуються шляхом виконання практичних дій. Абстрактно-символічне мислення насамперед аналітичне, теоретичне мислення спирається на знакові системи і властиве тим людям, які зайняті в сфері науки, інформатики, економіки тощо. Найбільш поширеним є словесно-логічне мислення, яке формується в навчальній діяльності і спирається на стандартні логічні схеми, він властивий людям гуманітарних професій. Наочно-образне мислення характеризується розв'язанням задач шляхом мисленнєвого перетворення їх умов. Формою цього мислення вважається візуальне мислення, що оперує зоровими образами об'єктів. Цей тип мислення властивий людям з перевагою першої сигнальної системи, людям художнього типу професій. Креативне мислення виявляється в створенні нового, оригінального продукту, знаходженні нестандартних рішень задач в будь-якій сфері людської діяльності. Педагогічна діяльність є тією сферою людської діяльності, яка насамперед ґрунтується на розв'язанні практичних задач в процесі навчання і виховання. За словами О.Тихомірова одна із важливих особливостей практичного мислення полягає в тому, що воно розгортається в умовах жорсткого дефіциту часу [9]. Дійсно, вчителів доводиться часто оперативно приймати рішення не маючи часу для розгорнутого аналізу педагогічної ситуації. Ефективність педагогічної діяльності забезпечується багатьма чинниками, в тому числі оптимальним рівнем розвитку сенсорно-перцептивних, мнемічних і мисленнєвих функцій. В дослідженнях Н.Кузьміної, А.Маркової, М. Лук'янової та інших виявлено, що педагог для успішного розв'язання педагогічних ситуацій має володіти гнучкістю і конвергентністю мислення, що не виключає творчого підходу до виконання завдань педагогічної діяльності. В діяльності педагога важливе місце посідає словесно-логічне мислення, оскільки основним засобом передачі інформації в системі вчитель-учень є мова. Завдяки даному виду мислення викладач зможе правильно, зрозуміло і доступно сформулювати свої думки і донести їх зміст до учнів. Як відомо, мислення не можна спостерігати безпосередньо, тому що воно когнітивне, тобто здійснюється у внутрішньому плані, а судити про його ефективність ми можемо по його продуктах та засобах розв'язання, які обирає людина. Оцінюючи результати мислення майбутніх

педагогів під час розв'язання ними психологічних задач, аналізу педагогічних ситуацій, було помічено, що студенти різних факультетів і спеціальностей по-різному справляються з їх розв'язанням. Це спонукало нас до дослідження особливостей мисленнєвої діяльності майбутніх педагогів.

Методи і методики дослідження. Дослідження проводилось зі студентами першого курсу заочного відділення факультету технічна та дошкільна освіта (надалі ТДО), спеціальності дошкільна освіта у кількості 40 осіб та студентами фізико-математичного факультету спеціальності математика і інформатика у кількості – 30 осіб. На першому етапі дослідної роботи студенти виконували тестові завдання на встановлення складних аналогій за методикою “Складні аналогії” або “Логіка зв'язків”[5]. Дана методика дозволяє абстрагувати та диференціювати відношення між поняттями і виявляє здатність випробуваного розуміти абстраговані типи зв'язків між поняттями, а також здатність знаходити і визначати типи зв'язків на матеріалі, який пропонується.

Спочатку випробувані знайомляться з верхніми розділами бланку методики, де представлені шість типів різних логічних зв'язків, які вони мають визначити, після чого переходять до другого розділу методики, що містять 20 пар понять. Випробуванним необхідно проти кожної із 20 пар понять проставити цифру, що позначає той чи інший тип логічного зв'язку. Правильна відповідь оцінюється в 1 бал, неправильна – 0 балів. Результати додаються, а результат нижчий за 10 балів вважається незадовільним. З метою виявлення особливостей мислення студентів використовувалась також методика А.Голомштока у модифікації Г.В.Резапкіної (2006). Дана методика пропонує 40 тверджень стосовно особливостей мислення людини. За наявності згоди із твердженням в бланку методики ставиться плюс, а при її відсутності – мінус. При співпаданні відповіді респондента з ключем нараховується один бал. Обробка результатів тесту полягає у підрахуванні кількості балів по кожному із представлених в методиці типів мислення. Кількість набраних балів вказує на рівень розвитку кожного із типів мислення.

- 0 – 2 бали – низький рівень;
- 3 – 5 балів – середній рівень;
- 6 – 8 балів – високий рівень.

Аналіз результатів дослідження

Результати дослідження представлені в таблицях 1 – 2.

Таблиця 1

Результати дослідження за методикою “Логіка зв'язків”

Рівні	Факультети			
	Дошкільної освіти № = 40		Фізико-математичний № = 30	
	Кількість	Відсотки	Кількість	Відсотки
високий	3	7,5	16	53,3
середній	3	7,5	10	33,3
низький	34	85,0	4	13,3

З таблиці видно, що у студентів факультету ТДО переважаючим рівнем є низький, що становить 85% студентів і однаковою мірою представлені високий і

середній рівні – по 7,5%. У студентів фізико-математичного факультету переважаючим є саме високий рівень встановлення логічних зв'язків, що становить 53,3%, а низький рівень майже вдвічі перевищує відсоток студентів факультету ТДО з високим і середнім рівнем.

Таким чином, студентам дошкільної освіти важко дається розуміння складних аналогій, встановлення логічних зв'язків різного типу. Можна припустити, що в них гірше розвинене абстрактно-логічне мислення. Значні відмінності в результатах студентів ТДО і фізико-математичного факультету спонукали нас до їх пояснення. Віковий аспект розвитку операції узагальнення, встановлення аналогій довелось виключити, тому що незважаючи на той факт, що студенти ТДО навчаються заочно, лише 5 осіб з них мають вік від 25 до 35 років, решта студентів мають вік від 17 до 20 років. Середній показник віку студентів ТДО становить 19,2, а студентів фізмату – 18,3 р. Таким чином, студенти обох факультетів знаходяться в одній віковій категорії, а саме періоді пізньої юності.

Результати діагностики за методикою Г. Резапкіної представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Типи мислення студентів

Типи мислення	Факультети			
	Дошкільної освіти № = 40		Фізико-математичний № = 30	
	Кількість	Відсотки	Кількість	Відсотки
Предметно-дійове	23	57,5	3	10,0
Абстрактно-символічне	-	-	16	53,3
Словесно-логічне	4	10,0	12	40,0
Наочно-образне	27	67,5	6	20,0
Креативне (творче)	12	30,0	4	13,3

Нагадаємо ще раз, що таблиця побудована лише на високих рівнях розвитку певного типу мислення і це зовсім не означає, що у студентів відсутні інші типи мислення, просто рівень їх розвитку низький або середній. Високі відсотки показників пояснюються тим, що у студентів вони можуть бути однаковими по декількох типах мислення. Дані таблиці демонструють суттєві відмінності у переважаючих типах мислення у студентів ТДО і ФМ. Так, переважаючим типом мислення з високим рівнем його розвитку у студентів ТДО є наочно-образне, що становить 67,5%, на другому місці предметно-дійове – 57,5%, на третьому – креативне – 30% студентів. Дещо інша картина розподілу типів мислення у студентів фізико-математичного факультету, серед яких переважаючим типом є абстрактно-символічне – 53,3% студентів, на другому місці – словесно-логічне – 40%, на третьому місці – наочно-образне – 20% студентів. Креативне мислення у студентів ТДО майже втричі переважає представленість цього типу мислення у студентів фізико-математичного

факультету. Виявлена картина розподілу типів мислення студентів різних факультетів дозволила пояснити певним чином відмінності в рівнях розвитку логічного мислення за першою методикою. Саме незначна кількість студентів ТДО (10%) характеризується перевагою словесно-логічного типу мислення при відсутності переваги абстрактно-символічного типу мислення, що зумовлює, на наш погляд, перевагу низького рівня абстрагування і узагальнення, необхідних для виконання завдань першої методики, що потребувало виділення логічних зв'язків і їх поширення на аналогічні завдання. Перевага ж саме цих типів мислення у студентів ФМ дозволила більшості з них адекватно виконати завдання. Між тим слід зауважити, що всім студентам властиві певні типи мислення, просто мова йде лише про різні рівні їх вираженості, а не про їх повну відсутність. Отже, в ході дослідження було з'ясовано, що існують суттєві відмінності мислення студентів різних факультетів, що може бути пояснено специфікою навчальної діяльності цих студентів, яка обумовлює різні типи мислення. Оскільки математики і інформатики мають справу постійно з формулами, символами, то у них і формується переважно абстрактно-символічне мислення, а студенти факультету ТДО в своїй навчальній і трудовій діяльності більше спираються на перетворення предметів на заняттях з праці в вузі і на заняттях з дітьми в дитячих закладах, мають справу з образотворчим мистецтвом, образами художньої літератури, то у них переважає предметно-дійове і наочно-образне мислення та творче мислення.

Висновки. Таким чином, проведені дослідження дозволили дійти наступних висновків:

- аналіз літературних джерел свідчить про термінологічну плутанину в поняттях види, типи і стилі мислення;
- яскраво виявляється багатозначність теоретичних підходів до визначення критеріїв поділу мислення на види і типи, велике розмаїття класифікацій мислення;
- емпіричне дослідження виявило суттєві відмінності у здійсненні логічних операцій студентами різних факультетів (переважно низький рівень у студентів факультету дошкільної освіти і переважно високий рівень у студентів фізико-математичного факультету);
- виявились також суттєві відмінності в типах мислення цих студентів (студентам дошкільної освіти властиві переважно предметно-дійове і наочно-образне мислення, а студентам фізико-математичного факультету – абстрактно-символічне і словесно-логічне типи мислення);
- студентам факультету дошкільної освіти більшою мірою властиве креативне мислення, ніж студентам ФМ (30% проти 13,3%).

Пояснити ці відмінності можна процитувавши С. Рубінштейна, який писав “В кінцевому рахунку специфічні особливості різних видів мислення обумовлені у різних людей насамперед специфічністю задач, котрі їм доводиться розв’язувати; вони пов’язані також з індивідуальними особливостями, які у них складаються в залежності від характеру їх діяльності [7, с.395].

Список використаних джерел

1. Беспалов Б.И. Типы и стили психологического мышления в связи с критериями научности психологических теорий [Электронный ресурс] / Б.И.Беспалов, 2005. Режим доступа: <http://flogiston.ru/articles/general/bespalov/print>.
- 1а. Богданов И. В. Основы общей психологии: юнита 11. Психология мышления [Электронный ресурс] / И. В. Богданов. – Москва: Современный гуманитарный университет, 2000. Режим доступа: <http://forum.myword.ru/index.php?/files/file/8753-osnovi-obshei-psihologii-psihologija-mishlenija/>
2. Давыдов В. В. Виды обобщения в обучении / Василий Васильевич Давыдов. – Москва: Педагогика, 1972. - 424 с.
3. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения / В. В.Давыдов. – Москва: Педагогика, 1996.
4. Загальна психологія. Хрестоматія // За ред. О. В. Скрипченка, Л. В. Долинської та ін. – Київ: Каравела, 2008. – 640 с.
- 4а. Исаева И. Какие бывают типы и виды мышления? как определить тип мышления человека? [Электронный ресурс]/ Ирина Исаева. - Режим доступа: http://www.syl.ru/article/169752/new_kakie-byivayut-tipyi-i-vidyi-myishleniya-kak-opredelit-tip-myishleniya-cheloveka
- 4б. Лобанова А. Аналитическое мышление, его особенности [Электронный ресурс] / Ангелина Лобанова. - Режим доступа: http://www.syl.ru/article/168944/new_analiticheskoe-myishlenie-ego-osobennosti
5. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / Под ред А. А. Крылова, С. А. Маничева // А. А. Крылов, С. А. Маничев. – Санкт-Петербург: Питер, 2003. – 560 с.
6. Резапкина Г.В. Отбор в профильные классы / Галина Васильевна Резапкина. – Москва: Генезис, 2006. – 124 с.
7. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии/ Сергей Леонидович Рубинштейн. - Москва: Педагогика, т.1., 1989. – 488 с.
- 7а. Сабурова И. Виды мышления в психологии: классификация, примеры, характеристика. понятие мышления/ Ирина Сабурова [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.syl.ru/article/167159/new_vidyi-myishleniya-v-psihologii-klassifikatsiya-primeryi-harakteristika-ponyatie-myishleniya
8. Солсо Р. Когнитивная психология /Роберт Солсо.- Санкт-Петербург: Питер, 2002. – 592 с.
9. Тихомиров О. К. Психология мышления / Олег Константинович Тихомиров. – Москва: Изд-во Московского ун-та, 1984. – 272 с.
- 10.Холодная М. А. Когнитивные стили как проявление своеобразия индивидуального интеллекта / Марина Александровна Холодная. – Киев: УМК ВО, 1990. – 272 с.
11. Хрестоматия по общей психологии. Психология мышления/ Под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, В. В. Петухова.- Москва: Изд-во Московского ун-та, 1981. – 400 с.